

KNBV

JAARVERSLAG 2023

DE KNBV

De KNBV, de Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging, heeft als doel het bosbeheer, het natuurbehoud en het landschapsbeheer in ruime zin te bevorderen. Dit met aandacht voor de kwaliteit van het bos en de ecologische, maatschappelijke en technische aspecten van het bosbeheer op alle niveaus. Het gaat dus om bos en bosbeheer in al haar facetten, met het oog op de vele functies die bos en beplantingen kunnen vervullen. Solitaire bomen, boomgroepen, houtwallen, laan- en rijbeplantingen en andere landschapselementen hebben ook onze warme belangstelling.

De vereniging biedt een platform voor onderlinge informatie- en kennisuitwisseling met betrekking tot bos, bosgebruik en bosbeheer. Leden van de vereniging zijn veelal mensen met een opleiding of functie in deze vakgebieden, maar ook eigenaren van bossen en natuurterreinen zijn lid.

De vereniging organiseert regelmatig studiedagen en excursies. Bovendien ontvangen leden 10x per jaar het Vakblad Natuur Bos Landschap. Daarnaast verzorgen we de website <http://www.knbv.nl> als bron van informatie over bos, natuur en landschap voor leden en andere belangstellenden.

ERELEDEN

De vereniging heeft sinds haar oprichting in 1910 een rijke historie als het gaat om haar ereleden. Vanuit deze rijke geschiedenis heeft het bestuur gemeend dat het gepast is in het jaarverslag alle ereleden te noemen. Onderstaand overzicht laat zien wie de ereleden van de KNBV zijn:

Jhr. ir. W.H.J. de Beaufort
Ing. L.A.S. Klingen
Ing. G.E. Koopmans
Dr. ir. J.H. Kuper
Prof. ir. M. M. G. R. Bol †
Ir. W. E. Meijerink †
Dr. Th. C. Oudemans †
Dhr. A. te Wechel †
Ir. F.W. Burger †
Z.K.H. Prins Bernhard †
H.M. Koningin Wilhelmina †
Z.K.H. Prins Hendrik †

ALGEMENE LEDENVERGADERINGEN

Een uitgebreid verslag van de ledenvergaderingen is verwoord in de notulen, die beschikbaar komen op www.KNBV.nl.

De Voorjaarsvergadering op 14 april 2023 werd georganiseerd op Landgoed Staverden. Het inhoudelijke programma had als thema: Manifest 'voor een gezond en veerkrachtig bos'. Hierbij werden de volgende inleidingen verzorgd:

- Water & Bos: basis voor veerkracht.
- Bosgesprek over het manifest "voor een gezond en veerkrachtig bos".
- Terugkoppeling (plenair) over de bevindingen uit de bosgesprekken.

De Najaarsvergadering op 3 november 2023 werd georganiseerd op Landgoed Welna bij Epe. Het inhoudelijke middagprogramma had als thema: Bosbeheer en spiritualiteit. Hierbij werden de volgende inleidingen verzorgd:

- Bioresonantie en Landgoed Welna; 30 jaar in de praktijk.
- De rol van spiritualiteit in bosbeheer.

194ste ALV

De Voorjaars ALV 2023 staat in het teken van de wijziging van het Huishoudelijk Reglement, dat als concept is besproken. Daarnaast wordt met het verslag van de kascontrolecommissie de jaarrekening goedgekeurd en wordt het jaarverslag vastgesteld. De mutaties in commissies en werkgroepen en de plannen van de commissies voor komende tijd worden gedeeld. Twee nieuwe bestuursleden worden benoemd: Ute Saß-Klaassen als vicevoorzitter en Ruben Köiter als studentbestuurslid (WUR). De vergadering stemt tenslotte in met het gebruik, voortaan, van de afkorting KNBV in combinatie met ondertitel "voor bos en bosbeheer", in uitingen namens de vereniging.

De inhoudelijke presentatie bood een vooruitblik op het middagprogramma. De column werd uitgesproken door Maaïke de Graaf.

195ste ALV

Tijdens de Najaars ALV komen diverse actualiteiten in de sector aan de orde en ook een heugelijk gebeuren: de benoeming van Gerard Koopmans tot erelid.

Belangrijkste onderwerp op de agenda is de herziening van het Huishoudelijk Reglement, waar de vergadering mee instemt. Daarnaast passeren de vaste punten zoals de begroting, de mutaties in commissies en werkgroepen en het delen van de plannen van de commissies voor komende tijd. Van een aantal bestuursleden moest de tweede zittingstermijn worden goedgekeurd, de vergadering stemt hier van harte mee in. Ook nemen we afscheid van één bestuurslid en verwelkomen we Elora Brok als nieuw studentbestuurslid (Larenstein).

De inhoudelijke bijdrage werd verzorgd door Simon Klingens, de column werd uitgesproken door Seppe de Mits.

BESTUUR

ALGEMEEN

Het bestuur van de KNBV bestond per 31-12-2022 uit de volgende personen:

voorzitter	Dr. Ir. H.H. (Hank) Bartelink
secretaris	Ing. G.S. (Gerard) van Looijengoed
penningmeester	Ir. M. (Martijn) Boosten
ondervoorzitter	Dr. U.G.W. (Ute) Saß-Klaassen
leden	Ir. A.J. (Yolt) Ijzerman
	Ir. H.J. (Harrie) Hekhuis
	Ir. D. (Debora) van Boven-Flier
	R. (Ruben) Köiter (WUR)
	E.M.N. (Elora) Brok (Larenstein)

BESTUURSVERGADERINGEN

Het bestuur kwam in 2023 negen maal bijeen, en tweemaal met de voorzitters/secretarissen van de KNBV-commissies en KNBV-werkgroepen: in maart en oktober. Blijvend verschijnsel is het online vergaderen. De bestuursvergaderingen zijn afwisselend online en fysiek.

Naast algemene zaken zoals de voorbereiding van de halfjaarlijkse algemene ledenvergaderingen en overleg met de commissies, stond een aantal specifieke onderwerpen op de agenda. Regelmatig terugkerende gesprekspunten waren onze positie in het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en de regelmatig terugkerende discussies over bos en bosbeheer in de media. Daarnaast is binnen het bestuur regelmatig gesproken over de vorm en inhoud van de communicatiestrategie en in het bijzonder de externe communicatie. Het gebruik van de afkorting ('KNBV') en de ondertitel is hier een voortvloeisel van. De Studiekring lanceerde het manifest "voor een gezond en veerkrachtig bos", dat aansloot bij het jaarthema vitaal bos. Andere 'interne' aangelegenheden waren de actualisering van het huishoudelijk reglement, dat middels de instemming van de ALV in het najaar kon worden geëffectueerd.

COMMISSIES

ACTIVITEITENCOMMISSIE

voorzitter Ing. **G.S.** (Gerard) **van Looijengoed**

secretaris **J.** (Joyce) **Penninkhof** MSc

leden Ing. **G.E.** (Gerard) **Koopmans**

Ing. **M.** (Maurits) **de Groot**

B.J.W. (Bas) **Lerink** MSc

S. (Silke) **Jacobs** MSc

M. (Marieke) **van Straaten** BSc.

De Activiteitencommissie kiest ervoor om tijdens haar activiteiten zoveel mogelijk aan te sluiten bij actuele thema's en (beleids) ontwikkelingen.

De Activiteitencommissie heeft in 2023 een drietal activiteiten georganiseerd:

- 2 maart 2023 Aardhuissymposium met als thema "Een vitale bosbodem en houtoogst: gaat dat samen?". Sprekers waren: Marleen Vos (WUR), Evan Buytendijk (Ingenieursbureau Evan Buytendijk B.V.) en Rob Borst (Gemeente Arnhem).
- 8 april 2022 Voorjaars ALV met als thema "Het manifest voor een gezond en veerkrachtig bos". Spreker was Maarten Veldhuis van Waterschap Vallei & Veluwe. De bosgesprekken over het manifest werden begeleid door de Studiekring.
- 3 november 2023 Najaars ALV met als thema: "Spiritualiteit in het bosbeheer". Sprekers waren: Bram Opdam (Landgoed Welna) en Cathrien de Pater (WUR).

We hebben afscheid genomen van Irma Corten, die na vele jaren afzwaaide als lid. Terug van weggeweest is Gerard Koopmans.

COMMISSIE BUITENLAND

voorzitter **C. (Casper) de Groot**
secretaris **H. (Hans) Schilders**
leden **R. (Reijer) Knol**
G. (Gert Jan) Roelofs
M. (Menno) van der Hoeven
A. (Annemiek) Kooij

Het hoofdthema van de buitenlandexcursie 2023 was ervaring op te doen en kennis te delen over natuurvolgend bosbeheer in het licht van klimaatverandering. Er was een mooie groep van 22 deelnemers met een gevarieerde achtergrond. Daaronder ook twee student-leden, dus de kortingsregeling die door het KNBV bestuur is ingezet om student-leden de kans te bieden deel te nemen aan de buitenlandexcursie werpt zijn vruchten af. Wel is het gewenst de excursie en de mogelijkheid voor studenten om voor de helft van het normale deelnametarief deel te nemen, meer te promoten via de opleidingen en studentenverenigingen. Tijdens de excursie zijn staats-, gemeente- en private boswachterijen bezocht in Rheinland Pfalz en Nordrhein-Westfalen. De excursie begon met een bezoek aan een privaat bos van Bernhard Mettendorf nabij Niederhausen in Rheinland-Pfalz. Deze gepensioneerde bosbouwer experimenteert al decennia met een menging van inheemse en uitheemse boomsoorten, ook toen hij nog in dienst was van de Landesforsten. Zijn grootste succes zijn verschillende hybride notenbomen, die hij dankzij zijn netwerk van kwekers in binnen- en buitenland wist te verwerven. Verder werkt Mettendorf met 'Edellaubhölzer' zoals linde, esdoorn, boomhazelaar, kastanje, iep, kers. Ook bezochten we met Mettendorf enkele locaties staatsbos die in zijn vroegere beheergebied lagen. Daar heeft hij onder andere diverse sparrensoorten aangeplant, Abies nordmanniana, Abies equi-trojani en Abies bornmuelleriana. Met name die laatste twee staan bekend als droogtetolerant en met een goed houtkwaliteit, en zijn interessant met het oog op klimaatverandering en continuïteit in voorziening in duurzaam hout. De tweede dag van onze excursie werden we ontvangen door Johannes Pape en Edgar Rütther van het Regionalforstamt Soest-Sauerland van Wald und Holz Nordrhein-Westfalen en door beheerders van gemeentebossen van Rütthen. Hij liet ons zien wat de gevolgen kunnen zijn voor fijnsparbossen die in een tijd van droogte aangetast zijn door de letterzetter. Circa 2.000 van de 4.000 hectare bos is middels grootschalige kap verjongd. Hierover is goed gecommuniceerd met gebiedspartners en de lokale bevolking. Bij de keuze van boomsoorten houdt men geen rekening met een gemiddelde opwarming van 1,5 °C, maar eerder van een opwarming 3 °C uit het extreme scenario. Inmiddels zijn honderden hectaren weer aangeplant, nu merendeels met loofhout zoals tamme kastanje, Amerikaanse eik, wintereik, beuk, robinia en zomerlinde. Als naaldhout wordt douglas en zilverden geplant. Daarna zijn we verwelkomt op Schloss Eggeringhausen, waar we gastvrij werden ontvangen door Freiherr en Freifrau von Fuerstenberg. Dit echtpaar restaureert een eeuwenoud familiehuus en beheert een privaat bosgebied. Hier worden vanwege de sterfte van boomsoorten als fijnspaar, es en eik, alternatieve soorten aangeplant zoals zoetekers, boomhazelaar, bergiep, fladderiep, walnoot en tamme kastanje. In het beekdal dat eerst een agrarische bestemming had, zijn elsbes, hybride noot, japanse berk, walnoot, boomhazelaar, en vleugelnoot aangeplant. De zaterdagochtend stond in het teken van uitwisseling van kennis en ervaring met alternatieve boomsoorten in het kader van de klimaatverandering, onder andere wierookceder. Hiervoor werden onder leiding van Johannes Pape diverse jonge opstanden bezocht in de omgeving van Rütthen. Ook werd uitgebreid stilgestaan bij de 'Waldbaukonzepten' en 'Wiederbewaldungskonzepten' van Wald und Holz Nordrhein-Westfalen. Deze concepten geven een schat aan informatie over bodem, water en landgebruiken vormen zo een degelijke basis voor de keuze van bostype en boomsoorten.

Met dank aan Bernard Rouffaer voor bijdrage aan het verslag van de excursie.

Bezoek Forstamt Soest-Sauerland

Op 11 en 12 mei 2023 heeft een team van het Forstamt Soest Sauerland van Wald und Holz Nordrhein-Westfalen een tweedaags (tegen-) bezoek gebracht aan Nederland. Het betrof een team van bosbouwers en ondersteunend personeel. Dit contact is ontstaan via een excursie van de commissie buitenland. Op de donderdag zijn we gestart met een presentatie door prof. Frank Sterck over het lopende onderzoek naar nutriëntenhuishouding in bossen en de gevolgen van versturende factoren als stikstofdepositie. Aansluitend een veldbezoek aan een locatie waar metingen plaatsvinden. In de middag zijn we ontvangen op landgoed Welna, waar een rijke lunch was verzorgd. Na presentaties van Bram Opdam en Rob Fernandes, kregen we interessante bosbeelden te zien op het landgoed. Op de vrijdag gaven Martijn Boosten en Vincent Troost een inblik in de historie en huidig beheer van bossen in de Flevopolder en specifiek voor het Horsterwold en Hulkesteinse bos. Vincent liet buiten voorbeelden zien hoe hij invulling geeft aan natuurvolgend bosbeheer. Een voorbeeld daarvan is het omgaan met wortelopschot van populier. Dat niet koste wat kost te bestrijden, maar mee te bewegen en toch aan gemengd bos toe te werken, met benutten van de kwaliteit in die populier. 's Middags hebben we een bezoek gebracht aan de locatie bij Leersum die in juni 2021 getroffen is door een valwind, met ruim 10 ha windworp tot gevolg. Daarbij is ook ingegaan op de aanplant van 'klimaatsslimme' boomsoorten die daar gerealiseerd is.

Overlijden Meine Jacobi

In april 2023 is Meine Jacobi overleden. Meine is jarenlang lid geweest van de Commissie Buitenland en is tijdens de Najaars ALV 2023 herdacht.

Nieuw lid

Annemiek Kooij is in 2023 toegetreden tot de Commissie Buitenland.

STUDIEKRING

voorzitter Dr. Ir J. (Jan) **den Ouden**
secretaris Ir. **H.W.** (Harrie) **Schreppers**
leden Ir. **S.M.J.** (Sander) **Wijdeven**
Ir. **A.J.** (Yolt) **Ijzerman**
Ir. **B.J.M.** (Bart) **Nyssen**
Ir. **L.** (Loes) **Kampherbeek**
Ir. **R.L.** (Renske) **Terhürne**

In overleg met het bestuur heeft de studiekring het document “*Manifest voor vitaal en veerkrachtig bos*” opgesteld. Doel van het manifest is het uitdragen waar de vereniging voor staat en wat zij beschouwt als goed bosbeheer. De punten die genoemd worden in het manifest zijn de afgelopen jaren voorbijgekomen in KNBV-bijeenkomsten, zoals bij het Aardhuissymposium (bijvoorbeeld over fauna, bosverjonging en revitalisatie, en over klimaatslimme boomsoorten en herkomsten), bij Pro Silva bijeenkomsten (bijvoorbeeld over werken aan weerbare bossen, optimaliseren van de houtproductiefunctie) en tijdens de studiekringdag “Veerkrachtig bos” in 2022. De discussies tijdens de studiekringdag lieten zien dat er weinig tot geen kanttekeningen geplaatst worden bij de voorgestelde aanpak tot verhogen van de veerkracht van het bos.

Op de ALV van de KNBV in april heeft de studiekring het concept manifest gepresenteerd. De leden kregen de gelegenheid om te reageren en mee te denken over inhoudelijke en tekstuele zaken. Tijdens het middagprogramma werd er in groepen over verschillende thema's gediscussieerd. De bevindingen van deze middag, naast schriftelijk ontvangen opmerkingen, zijn door studiekring gebruikt om een nieuwe versie op te stellen. Na goedkeuring van het bestuur is het manifest op de KNBV-website geplaatst en aan verschillende partijen toegezonden.

Gedurende het jaar is afscheid genomen van Loes Kampherbeek als lid van de studiekring.

MANIFEST **voor vitaal en veerkrachtig bos**

Bossen vormen bijzondere ecosystemen. Van alle ecosystemen ter wereld komen in bossen verreweg de meeste soorten dieren, planten en schimmels voor. Deze organismen leven in een samenhangend netwerk en creëren samen de omstandigheden waarin het bos in stand kan blijven en een stabiele leefomgeving vormt voor haar bewoners.

Mensen zijn evengoed afhankelijk van het bos en hebben belang bij vitale bossen voor een groot aantal levensbehoeften; in het bos komen we tot rust en worden we bezield door de levenskracht van de natuur, vinden we verkoeling in de hitte van de zomer, verzamelen we voedsel en oogsten het hout voor ons huis, de tafel en het boek daarop. Dit zijn de ecosysteemdiensten die het bos ons levert en waar we afhankelijk van zijn.

Vanuit een sterke betrokkenheid bij bos zetten de leden van de Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging (KNBV) zich dagelijks in voor het beschermen van bossen en de grote waarden die zij vertegenwoordigen. Daarbij zoeken beheerders voortdurend naar een juiste balans tussen de verschillende ecosysteemdiensten die onze veeleisende en veranderlijke maatschappij van het bos verlangt. Natuurlijk kan het bos, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een heideveld, prima voortbestaan zonder actief beheer.

Beheer van het bos is echter wel nodig om de door de maatschappij gewenste ecosysteemdiensten optimaal te kunnen leveren. Dat geldt met name voor het oogsten van hout, een van de weinige écht hernieuwbare grondstoffen die we kunnen benutten. Daarnaast krijgen bossen ook voortdurend nieuwe betekenissen, zoals de opname van koolstof uit de atmosfeer, het vasthouden van water en als klimaatbuffer.

Met de aanhoudende klimaatverandering komt de vitaliteit het Nederlandse bos onder toenemende druk te staan. Veel planten en dieren krijgen het steeds moeilijker om zich te handhaven bij toenemende hitte en droogte. Dat betekent dat niet alleen de samenstelling en het aanzien van het bos aanzienlijk zal gaan veranderen, maar ook de mate waarin het bos de benodigde ecosysteemdiensten kan leveren.

Bosbeheerders houden rekening met de lange tijd die het bos nodig heeft zich te ontwikkelen; de jonge bomen die nu opgroeien zullen bij volwassenheid een sterk veranderd klimaat het hoofd moeten bieden. Voor bosbeheerders betekent dit dat er nog meer zorg moet worden besteed aan een vitaal en veerkrachtig ecosysteem nu, en dat tegelijkertijd al rekening moet worden gehouden met de omstandigheden van straks.

Als leden van de KNBV staan wij voor het behoud van vitale, gevarieerde en veerkrachtige bossen. Wij hanteren daarbij de volgende uitgangspunten:

1. Wij streven naar een vitaal en veerkrachtig bos met een grote diversiteit aan planten en dieren.
2. Wij beheren het bos zodat het nu en in de toekomst de gewenste ecosysteemdiensten kan blijven leveren.
3. Wij gaan zorgvuldig om met de bodem en de waterhuishouding als basis voor vitale ecosystemen, en streven naar behoud en verbetering van de bodemkwaliteit.
4. Wij streven naar structuurrijke en gemengde bossen met verschillende boomsoorten en leeftijden. Dit verhoogt de veerkracht van het bos en vergroot de kans dat bij calamiteiten het bos in stand blijft.
5. Wij bieden ruimte aan een zo breed mogelijke variatie aan bosgebonden soorten, en laten daarom voldoende dood hout in het bos liggen en laten een deel van de bomen dik en oud worden.
6. Wij zorgen dat het bosklimaat zoveel mogelijk intact blijft. We passen kleinschalig beheer toe waar dat kan en doen alleen grootschalige ingrepen als dat echt nodig is.
7. Wij stimuleren het ontstaan van een spontane, gevarieerde en continue verjonging van het bos zodat boomsoorten de gelegenheid krijgen zich aan te passen aan het veranderende klimaat.
8. Wij dragen zorg voor voldoende genetische variatie in bomen en struiken. Dit doen we door belangrijke genenbronnen te beschermen en door de veerkracht en genetische variatie van het bos te versterken via zorgvuldige aanplant van ontbrekende soorten en genotypen.
9. Wij onderkennen de grote variatie in bossen, met hun verschillende ontstaansgeschiedenissen en betekenissen, en stemmen het beheer daarop af. Bosbeheer is altijd maatwerk en vereist vakmanschap.
10. Wij werken actief aan de duurzame voortbrenging van hout als kwalitatief hoogwaardige en hernieuwbare grondstof. Daarbij houden wij altijd oog voor de overige functies van het bos.
11. Wij beheren bos vanuit het besef dat maatschappelijke behoeften voortdurend veranderen en houden daarom opties open voor toekomstige generaties zodat deze hun eigen keuzes kunnen maken.
12. Wij streven naar een breed draagvlak voor het gevoerde beheer door heldere communicatie met belanghebbenden.

PRO SILVA

voorzitter ing. **R.K.C. (René) Olthof**

secretaris ir. **M.S. (Martijn) Griek**

leden Ir. **B.F.M. (Boudewijn) Swart, W. (Wouter) Delforterie MSc, D. (David) Borgman, V. (Vincent) Troost**

Discussieleiders Martijn Bergen, Martijn Boosten, Marnix Bouwmeester, Meindert Bruggemans, Co van Drie, Casper de Groot, Maurits de Groot, Jeroen de Haas, Leon Hahn, Chris Hartman, Patrick Jansen, Paul Kah, Mark Karsemeijer, Reijer Knol, Jasprina Kremers, Willem Lammertink, Anne-Fleur Lammerts, Dennis Lindenbergh, Yves Martens, Jaap Meeuwissen, Steven van der Meulen, Tieke Poelen, Jan Rots, Renske Schulting, Roy Schuurman, Ronald Sinke, Peter Stouten, Etiënne Thomassen, René Visser, Anton Vos, Erik de Vries, Pim Vulto, Cor Zuidema

Pro Silva Nederland is een commissie van de Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging. De commissie Pro Silva streeft ernaar kennis over natuurvolgend bosbeheer te vergaren en ervaringen daarover uit te wisselen. De commissie Pro Silva organiseert jaarlijks een voorjaars- en een najaarsexcursie met een bepaald thema. De uitgangspunten van Pro Silva zijn de basis voor de discussies tijdens de excursies.

Excursies

Op 10, 11 en 12 mei hebben de voorjaarsexcursies met als thema 'Ruimte voor veroudering en aftakeling in het multifunctionele bos' plaatsgevonden. We waren deze dagen te gast bij Staatsbosbeheer in de boswachterij Leersum op de Utrechtse Heuvelrug. Het thema was: 'het borgen van voldoende veroudering en aftakeling van bos, binnen het multifunctionele bosbeheer'. Voldoende oud en aftakelend bos is van belang voor de natuurkwaliteit, maar draagt ook bij aan de ecologische veerkracht en de bodemvitaliteit van bos.

Gedurende de excursiedagen hebben we gezamenlijk gekeken naar het concept van een vastgelegd netwerk van oude, aftakelende en dode Bomen (NOAD). We bespraken in het veld hoeveel ruimte nodig is voor voldoende veroudering en aftakeling, hoe dit te borgen is binnen een NOAD en hoe dit praktisch is in te passen in het dagelijkse bosbeheer.

In de bossen rond Leersum waren mooie voorbeelden te vinden van zowel veroudering en aftakeling in oudere bossen als van de ecologische effecten en autonome ontwikkeling van stormvlakten. Hierbij hebben we gezamenlijk bediscussieerd hoe we deze natuurlijke referenties een plek geven in de inrichting van een NOAD, wat dit betekent voor het aanwijzen van habitatbomen en -boomgroepen en hebben we de praktische implicaties van een NOAD besproken.

De dagen zijn in totaal door zo'n 96 deelnemers bezocht en zij werden hierbij begeleid door 17 excursieleiders.

Het ochtendprogramma van de voorjaarsexcursie bestond uit het gezamenlijk beoordelen van de processen en dynamiek rondom veroudering en aftakeling. Hiervoor zijn locaties bezocht rondom de stormvlaktes bij Leersum en nabijgelegen oude loofbosrelictten. Aan het einde van de ochtend werd gezamenlijk geconcludeerd dat zowel op de recent ontstane stormvlaktes, als in de oudere bosdelen specifieke kwaliteiten te vinden zijn die je vanuit biodiversiteitsdoelstellingen zou willen koesteren en waar mogelijk zou kunnen door ontwikkelen.

Het ochtendprogramma richtte zich vooral op het herkennen en eventueel aanwijzen van grotere robuustere eenheden die van belang zijn voor de natuurkwaliteit van bos. In de middag is door de deelnemers gekeken naar de mogelijkheid en wenselijkheid voor het werken met (kleine groepen van) habitatbomen in multifunctionele bosopstanden. De wenselijkheid en waarde van het aanwijzen van habitatbomen en -boomgroepen is in kleinere groepen aan de hand van een blesoefening besproken. Naast de inhoudelijke overwegingen is doorgepraat over de praktische en operationele implicaties van het vastleggen van een NOAD.

Na afloop van de voorjaarsexcursies waren de aanwezigen het er over eens dat het goed is om in het beheer specifieke aandacht te geven aan het borgen van voldoende veroudering en aftakeling.

Op 11, 12 en 13 oktober vonden de najaarsexcursies plaats op Kroondomein Het Loo op de Veluwe in de omgeving van Apeldoorn, met als thema: 'Hoe kunnen we op tijd voorsorteren op uitkapbeheer in door lichtboomsoorten gedomineerd bos?'. Uitkap als beheermaatregel is inmiddels meerdere keren hét thema geweest en daarom hadden we nu speciaal de aandacht gevestigd op bossen welke overwegend uit lichtboomsoorten bestaan.

Omdat in opstanden welke overwegend uit lichtboomsoorten bestaan de autonome ontwikkeling op termijn meestal zal leiden tot een bos met vooral schaduwboomsoorten vraagt het aan de beheerder de nodige vaardigheid om deze lichtboomsoorten duurzaam in het systeem te houden. Hoe, en wanneer kan de beheerder daar in sturen? Denk hierbij bijvoorbeeld aan problematiek rond zogenaamde uitgedunde bossen, het selecteren van de gewenste kwaliteit, groeiplaats en soortensamenstelling, grondvlakverlaging, en wat verder ter sprake komt.

De dagen zijn in totaal door zo'n 72 deelnemers bezocht en zij werden hierbij begeleid door 20 excursieleiders. Het eerste object was een opstand met grove den uit 1952 waar de storm van 2007 in z'n grilligheid gezorgd heeft voor een variabel grondvlak van 22 tot 8 m². Tot 25 jaar geleden was hier nagenoeg geen roodwild. Dit heeft al geleid tot een verspreid aanwezige onder etage van loofhout. Het bleek gedurende de discussie dat de oogstpotentie op langere termijn en het

oogstvolume op korte termijn alles te maken hebben met het duurzaam handhaven van de bestaande kroonlaag. Mogelijk dilemma is: dat men bij oudere opstanden met een laag stamtal nog uitsluitend gaat kijken naar het financieel rendement van het oogstbare aandeel (doel-dbh bereikt). Óf moet de focus verschuiven naar het begeleiden van de volgende generatie? Conclusie kan zijn: mits verjonging scoort op kwaliteit én diversiteit, en potentie heeft om succesvol en duurzaam bij te dragen aan de beoogde ecologische en economische ontwikkeling van het beheer, gaat het goed. De nog aanwezige oude Grove den is hierbij dan zowel leverend alsmede verzorgend!

Het tweede object is een spontane verjonging van o.a. grove den, berk en douglas na kaalkap fijnspar. Een relatief jonge (ca. 25 jr.) uitgangssituatie die een goed gesprek mogelijk maakt over de vraag: wat ga ik doen in een bostype/-beeld wat wij allemaal wel herkennen, om te gaan werken volgens de principes van uitkapbeheer.

In de middag waren we in het Paleispark Het Loo. Belangrijk verschil met de ochtend: hier is geen rood- of zwartwild, alleen reeën. We bezoeken hier eerst een object oude grove den (1908) op een goede holtpodzol bodem, waarin in 1987 een proef is aangebracht met afnemende grondvlakken. De storm van 1990 heeft die mate van lichting nog versterkt. Veel deelnemers waren enthousiast over deze opstand maar waren daarbij van mening dat op korte termijn oogst van doeldiameters én dunning in de 2e generatie grove den gewenst zijn. Ook vond men het interessant dat in dit object goed het effect te zien is van sterke lichting naast voorbeelden waar terughoudender is geoogst.

Tenslotte bezochten we tegenover Emma's Oord een voor ieder herkenbaar 'oud grovedennenbos', waarover we elkaar als professionals nog regelmatig zeggen "we zijn uitgedund". Een qua stamtal nog redelijk complete opstand grove den met een onder etage van berk en verspreid wat eik en beuk. Interessant was hier om te zien dat veel mensen zich toch wat ongemakkelijk voelen bij de gedachte dat met geduld en rustig in een cyclus van ca. 10 jr. doel-dbh's blijven oogsten uit de grove den een bedrijfseconomisch heel aantrekkelijke optie is.

Overige activiteiten

Op 21 april heeft met de discussieleiders de voorbereidingsdag voor de voorjaarsexcursies in de boswachterij Leersum op de Utrechtse Heuvelrug plaatsgevonden. Tijdens deze voorbereidingsdag worden de beoogde te bezoeken bospercelen bezocht en wordt met elkaar de opzet, het doel en de vragen voor de excursiedagen besproken. Hierbij waren zo'n 21 discussieleiders aanwezig.

In juni 2023 heeft de jaarlijkse Internationale Pro Silva bijeenkomst in Ierland plaatsgevonden. Vanuit Pro Silva Nederland heeft René Olthof deze bijeenkomst bijgewoond.

Op 25 augustus vond de jaarlijkse verdiepingdag plaats voor de discussieleiders in de bossen van de gemeente Arnhem op de Veluwe. We zijn hierbij ingegaan op het thema uitkap in lichtboomsoortenmenging. Wanneer we op tijd voorsorteren kunnen we 'doorgedund bos' voorkomen en komen we makkelijker naar een ongelijkvormige structuur. Maar wat betekent dat eigenlijk, 'op tijd voorsorteren'? En wat proberen we daarmee te bereiken? Kwaliteit en soortenspreiding, of is er meer? Hierbij waren zo'n 25 discussieleiders aanwezig.

Op 20 september heeft met de discussieleiders de voorbereidingsdag voor de najaarsexcursie op Kroondomein Het Loo op de Veluwe plaatsgevonden. Tijdens deze voorbereidingsdag worden de beoogde te bezoeken bospercelen bezocht en wordt met elkaar de opzet, het doel en de vragen voor de excursiedagen besproken. Hierbij waren zo'n 13 discussieleiders aanwezig.

Op 1 december heeft de jaarlijkse vergadering van het bestuur van Pro Silva met de discussieleiders plaatsgevonden. Hierbij is onder andere teruggekeken naar het afgelopen jaar en zijn de data en bijeenkomsten in 2024 besproken en vastgelegd. Hierbij waren zo'n 27 discussieleiders aanwezig.

Daarnaast is in 2023 verder gegaan met de vertaling van een tweede brochure van Pro Silva Wallonië. Deze zal naar verwachting in 2024 worden uitgebracht, Tevens is gewerkt aan het ontsluiten van de informatie met betrekking tot voorbeeldbossen in Nederland. Ook dit zal naar verwachting in 2024 verder worden uitgewerkt.

COMMISSIE BOSGESCHIEDENIS

voorzitter	Ing. R. (Robert) van Iersel MSc
secretaris	Ir. J.N. (Jim) van Laar
penningmeester	Drs. Ing. N. (Nienke) Welle
leden	Drs. Ing. E. (Erik) van den Berg Ir. J. (Jan) Nuesink P. (Pascal) Sauren MSc

De Commissie Bosgeschiedenis, voortgekomen uit de in 2008 opgeheven Stichting Boskaart Nederland 1832, beoogt het bevorderen van de beoefening en beleving van de bosgeschiedenis in Nederland door enerzijds kennis uit te wisselen en anderzijds boshistorische informatie veilig te stellen voor de toekomst.

In het verslagjaar heeft de Commissie Bosgeschiedenis vijfmaal formeel vergaderd (vergaderingen 54 - 58). Daarnaast vonden enkele informele overleggen plaats. Op 26 mei heeft de commissie een themamiddag georganiseerd met enkele lezingen in Zalk en een begeleide wandelexcursie in en rond het Zalkerbos. Het thema betrof Hardhoutooibossen. Er kwamen zo'n kleine twintig personen bijeen om enkele lezingen over ooibossen en meer specifiek over het als hardhoutooibos bekend staande Zalkerbos te beluisteren. Het verslag van deze themamiddag verscheen in het oktobernummer van het Vakblad NBL (#198).

Een tweede themamiddag – met als onderwerp Jonge heideontginningslandgoederen op de Noordoost-Veluwe - vond plaats op 14 september te Wapenveld met een wandelexcursie op het Landgoed Petrea te Heerde. Ruim 20 mensen, oude bekenden en nieuwe gezichten, waren aanwezig. Maar liefst twee artikelen over dit thema zullen verschijnen in het Vakblad in het begin van 2024.

Tijdens de laatste vergadering in 2023 is er afscheid genomen van commissielid Joanneke Smalbraak. De voorzitter sprak een dankwoord uit voor het altijd kritisch meedenken en de bijdragen die Joanneke in de meer dan twaalf jaar van haar lidmaatschap van de commissie heeft geleverd. Haar boodschap om de bosgeschiedenis in het bosbeheer zichtbaar te maken vond gewillige oren. Het werd nog een gezellig samenzijn. De commissie bestaat nu uit zes leden en kijkt inmiddels uit naar een nieuw lid dat de Commissie Bosgeschiedenis wil komen versterken.

COMMISSIE NATUURLIJKE VERJONGING

Opgericht in november 2009.

voorzitter **S.M. (Suzanne) Kerstens**
secretaris **D. (Dave) Verkaik**
penningmeester **J.H.R. (Julian) Pijls**
leden **E.C.J.B. (Esther) Vervoort**
P. (Peter) Kappert
H. (Herwin) Jut
T.A. (Maud) Bartelink
A.D. (Annelinde) Dingemans
A.U.M.E. (Anne-Fleur) Lammerts
N.S. (Niels) Seignette
M. (Maaïke) Schoemaker
R. (Ruben) Köiter
E.M.N. (Elora) Brok

Het jaar 2023 voor de Natuurlijke Verjonging staat in het teken van de bosbouwquiz voor studenten en de excursie naar de rolbaan. De laatste is een terugkerend iets aan het worden en willen we graag zo blijven doen. Dit danken we vooral aan onze young professionals in de commissie voor de contacten.

Daarnaast is vanuit de commissie hulp gegeven aan de bosbouwquiz voor studenten. Onze nieuwe leden Ruben en Elora dragen veel bij, samen met Ute Sass-Klaassen, om de KNBV meer zichtbaarheid te geven onder studenten en zijn daar druk mee bezig.

De commissie is bezig met kijken naar ander beheer voor de verjonging. Zo kunnen wij mooi blijven groeien tot een nieuw vitaal bos

COMMISSIE NATIONALE BOSBEHEER QUIZ

voorzitter **Ir. R. (Renske) Terhürne**
 Secretaris **J.M. (Joyce) Penninkhof MSc**
 Penningmeester **Ing. G.S. (Gerard) van Looijengoed**
 Leden **Dr. M. (Mart) Vlam**
W. (Wouter) Delforterie MSc

In 2023 heeft de quizcommissie weer een Nationale Bosbeheer Quiz georganiseerd. Deze vond plaats op woensdagmiddag 13 september in de Ontspanningszaal te Staverden.

Met 14 deelnemende teams was de zaal zeer goed gevuld. In 8 rondes, waaronder een buitenronde, gingen de teams de strijd aan met elkaar en werd hun kennis over alle facetten van bos en bosbeheer getest. Het team 'De blauwe lintjes' werd de winnaar van deze 5^e editie van de quiz.

De excursie met winnaars en verliezers zal plaatsvinden in 2025. De volgende Quiz in 2025.

TEAM	punten	rang
De Blauwe Lintjes	42,9	1
Staatsbosadvies	42,3	2
Zij die Meten	37,5	3
De Toekomst Is Nu	36,8	4
Beech Boys and Girls	36,0	5
BBA (Borgman Beheer Advies)	35,3	6
Yuverta	31,2	7
Vier zandhazen en een kleikonijn	30,1	8
De wijzen uit het oosten	29,6	9
StaroTeam	27,7	10
Stichting Probos	26,6	11
Nationale Park De Hoge Veluwe	26,4	12
Raad Voor Bosbeheer (RVB)	24,3	13
Hoge Bomen	23,6	14
De boskabouters	22,2	15

KIJKEN BIJ COLLEGA'S

Organisatie Ing. **P.B.** (Peter) **Stouten**

Praten over het bos kan verreweg het beste in het bos zelf. Vanuit die gedachte wordt door deze eenmanscommissie een tweetal excursies per jaar georganiseerd. Een bosbeheerder is gastheer en deelt met collega's een of meer beheeraspecten die bij hem/haar een rol spelen. Het blijkt dat het uitwisselen van ideeën en ervaringen positief werkt en zeer leerzaam is. De vorm waarin dit gebeurt is een informele middagexcursie met een beperkt aantal deelnemers.

De voorjaarsexcursie is eind maart gehouden op Hof te Dieren van de Stichting Twickel. Gastheer was Wilke Schoemaker. Tijdens de excursie is veel aandacht besteed aan de combinatie bosverjonging en wildbeheer. Alleen met rasteren is verjonging mogelijk met een aandeel loofboomsoorten. Met financiële ondersteuning van de provincie is het mogelijk gemaakt te experimenteren met verschillende vormen en oppervlakten van verjonging binnen rasteren. Het blijkt lastig de herten uit de verjonging te houden. Dat wordt lastiger naarmate de oppervlakte groter is. Regelmatig controleren is noodzakelijk.

Opmerkelijk is het intensieve lanenpatroon. De hoofdstructuur is als Rijksmonument aangewezen. Het sterrenbos bestaat uit 13 beukenlanen. In het beheer wordt veel aandacht besteed aan de lanen. Ze krijgen structureel voldoende ruimte. Lanen worden geheel of in forse delen integraal verjongd.

Op 22 september is de najaarsexcursie gehouden in Hagenau van Natuurmonumenten, een deel van Nationaal Park Veluwezoom. Gastheer was André ten Hoedt, ecoloog. Er zijn 3 delen bezocht. In **Jacobakamp** is in 1983 een schermkap van 9 ha uitgevoerd, waarna het geheel in een grofwildraster is gezet. Daarna is door natuurlijke verjonging een zeer geslaagde menging van loof- en naaldboomsoorten ontstaan met veel potentie voor zowel natuurwaarden als houtkwaliteit.

Hagenau was in 1911 de eerste aankoop van Natuurmonumenten op Veluwezoom. In **De Wildbaan** is vanaf 1913 een opmerkelijk beheer gevoerd, lijnrecht tegen de toen heersende opvattingen, op initiatief van voorzitter Van Tienhoven. Opstanden van Groveden werden sterk gelicht, ingezaaid met verschillende loofboomsoorten en ingeplant met diverse naaldboomsoorten. De bezaaiing werd gefrustreerd door varkensschade. Daarom werden later ook loofsoorten geplant en werden rasteren toegepast. Uiteindelijk heeft zich een prachtig, waardevol, sterk gemengd bos ontwikkeld. De vergelijking met bossen van Erdmannhausen is vaak gemaakt. Ook nu nog waren de deelnemers aan de excursie onder de indruk van dit pronkstuk.

Hagenau heeft tientallen hectaren bos die worden gedomineerd door Beuk. De meeste daarvan zijn aangelegd rond 1850. **Weversbergen** is zo'n door oude Beuk gedomineerd terreingedeelte. Hier is de afgelopen jaren geen enkele vorm van beheer gevoerd. Resultaat is een imposant bos, met hoge diameters en veel staand en liggend zwaar dood hout. Dat brengt indrukwekkende natuurwaarden met zich mee met tal van schimmels, insecten, vogels. Of zoals gastheer André ten Hoedt in dit kader roept: 'De mooiste Beuk is een dode Beuk!'. Dit met name om de grote biodiversiteit gebonden aan dik dood hout in een beukenbos te benadrukken. De beleving van dit bos wordt ook sterk positief beïnvloed door enorme stuifzandduinen op een ondergrond van löss, waardoor het plaatselijk behoorlijk vochtig tot nat kan zijn.

WERKGROEP WIKIPEDIA-BOSPROJECT

Redactie **Derk de Groot**
Cathrien de Pater
Gertjan Renes
Kees van Vliet

De VRC bestaat sinds 2009 en was voorheen bekend als: Voorlopige Redactie Commissie (VRC) Wikipedia-Bosproject. De VRC stimuleert vakgenoten lemma's te schrijven die door de VRC worden geredigeerd en vervolgens op Wikipedia geplaatst. In 2023 heeft Derk de Groot zijn werkzaamheden voor de VRC na ruim 14 jaar beëindigd. We hebben afscheid van hem genomen tijdens een excursie naar het Naardermeer.

Zoals altijd bestaat een deel van het werk uit het bijhouden van de door de VRC in het verleden geplaatste lemma's en het zo nodig reageren op veranderingen. De lemma's Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging en Vereniging Tropische Bossen zijn door de redactie geactualiseerd.

In 2023 liep de voor nu laatste ronde van het KNBV studentenschrijfproject nog door. Het doel van dit project is om studenten (niet alleen leden van de KNBV) te stimuleren tot het schrijven van conceptlemma's over een bos-gerelateerd onderwerp voor Wikipedia. Voor goede bijdragen is een vergoeding beschikbaar. Een soortgelijk project wordt voor de Vereniging Tropische Bossen (VTB) georganiseerd. Als resultaat van het project is in 2023 het nieuwe lemma Klimaatlim bosbeheer geplaatst. Een voorzet voor een lemma Natuurvolgend bosbeheer is door de redactie geaccepteerd; deze voorzet zal in 2024 tot een volwaardig lemma uitgewerkt worden door de redactie.

Het totale aantal door de VRC geplaatste en geheel herziene lemma's is met het nieuwe lemma op 28 gekomen. Alle artikelen worden met een korte inleiding en een link naar het Wikipedia-lemma vermeld op de KNBV website. De redactie werkt nog aan het lemma Natuurvolgend bosbeheer en heeft het voornemen een lemma Bosbouwontwikkelingssamenwerking te (laten) schrijven.

De VRC roept KNBV-leden (of collega's) van harte op om nieuwe lemma's te schrijven of bestaande lemma's te verbeteren. Een auteurshandleiding en onderwerpenlijst zijn daarvoor beschikbaar.

Tot slot: de VRC vertoont geleidelijk aan toenemende verouderingsverschijnselen. Initiatieven ter verjonging van de commissie in 2023 hebben geen resultaat opgeleverd. Verjonging in 2024 is cruciaal om slagvaardig te kunnen blijven functioneren.

COMMISSIE POPULIER

voorzitter **Patrick Jansen**
Secretaris/penning
meester **Martijn Boosten**
Leden **Paul Copini**
Jitze Kopinga
Sven de Vries

De commissie populier is opgericht tijdens de voorjaars ALV 2022 en is een voortzetting van de Stichting Populier. Deze Stichting is in het voorjaar van 2022 opgeheven. Doel van de commissie is kennis over populier te verspreiden onder professionals werkzaam in aanleg en beheer van bos, landschap en stedelijk groen en de houtverwerkende industrie. De commissie organiseert jaarlijks een evenement (excursie, symposium, workshop).

Symposium

Op 9 mei 2023 heeft de commissie een symposium in Houten georganiseerd over het thema 'De rol van de populier bij de bosuitbreiding'. In totaal 41 deelnemers namen deel aan het symposium met een ochtenddeel met presentaties en een middagdeel met een excursie naar het bosgebied Nieuw Wulven.

Rijk en provincies hebben in de Nationale Bossenstrategie in 2020 de ambitie geformuleerd om het bosareaal met 10% uit te breiden. Dit is geen gemakkelijke opgave. Martijn Boosten (Staatsbosbeheer) lichtte tijdens het symposium toe hoe Staatsbosbeheer hier de afgelopen jaren weer de nodige ervaring mee heeft opgedaan. Het vinden van grond en voldoende financiering is een uitdaging, maar ook de planvorming, een zorgvuldig ontwerp, overleg met de omgeving en het verkrijgen van de benodigde vergunningen. Als daadwerkelijk de eerste bomen geplant gaan worden, vergt dat ook de nodige vakkennis.

Dé populier bestaat niet! Paul Copini (Wageningen Universiteit) lichtte tijdens zijn inleiding toe dat het geslacht Populus uit tientallen soorten bestaat die over het hele noordelijk halfrond van de aarde verspreid zijn. Daarnaast zijn er nog diverse hybriden die via natuurlijke of kunstmatige selectie zijn ontstaan. Van veel populiersoorten en -hybriden zijn in de loop der tijd rassen geselecteerd met gunstige eigenschappen (bijvoorbeeld goede groei, rechte stamvorm of een lage resistentie tegen ziekten en plagen). Op de Rassenlijst Bomen zijn de voor Nederland aanbevolen populierenrassen opgenomen.

Kris Vandekerckhove van het Vlaamse Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek noemde de populier een ware ecosysteemingenieur. Traditioneel heeft de populier in zowel Nederland als Vlaanderen een slechte reputatie. Populierenbossen werden vaak gezien als houtteeltakkers met brandnetels en weinig biodiversiteit. Dit ligt vaak niet aan de populier, maar vooral aan het feit dat deze bossen zeer jong zijn en op bemeste landbouwgrond zijn aangelegd. Oudere populierenbossen kunnen een rijke flora met oud-bossoorten als bosanemoon en slanke sleutelbloem herbergen, zoals bijvoorbeeld in Het Muizenbos (provincie Antwerpen) en De Geelders (Noord-Brabant). Daarnaast kennen populieren een hoge soortgebonden biodiversiteit, waarbij populier hoger scoort dan lijsterbes, es, linde en haagbeuk.

Landschapsarchitect Henk van Blerck (Schokland & Water) nam de aanwezigen mee door het Landschapsplan Nederland: een bloemlezing van ontwerpen met bossen en landschappelijke beplantingen die tussen 1946 en 1976 in het kader van de Ruilverkaveling zijn aangelegd. In veel van deze ontwerpen speelde populier een belangrijke rol om de herschape landschappen een (streek)eigen karakter te geven met bomenlanen, dorpsbossen etc..

In de middag werd in het ruim 100 hectare grote bosgebied Nieuw Wulven gekeken hoe populier met diverse andere boom- en struiksoorten is geïntegreerd in het bosontwerp. Dit nog jonge bosgebied wordt beheerd door Staatsbosbeheer en is aangelegd vanuit het Rijksprogramma Recreatie om de Stad (RodS) aangelegd als recreatiegebied voor de groeigemeenten Houten, Bunnik én de regio. De aanleg vond plaats tussen 1999 en 2007. Rein Berends (Bosburo Baarn) lichtte het ontwerp kort toe. Tijdens de excursie konden de deelnemers ook kennismaken met de verschillende bladkleuren, groeivormen en bastvormen van het palet aan populierenklonen dat hier is toegepast.

Eindconclusie van de dag was dat populier vanwege zijn veelzijdige eigenschappen voor de bosontwikkeling, natuurwaarden, bosbodem, houtproductie en recreatie zeker een plek verdient in toekomstige plannen voor nieuw bos in Nederland.

Overige activiteiten

Daarnaast heeft de commissie gewerkt aan de integratie van de site www.populierenland.com in de website van de KNBV. Tot slot heeft de commissie internationale contacten onderhouden met de International Poplar Commission van de FAO.

VERTEGENWOORDIGING KNBV IN ANDERE BESTUREN EN COMMISSIES

VAKBLAD NATUUR BOS LANDSCHAP

Bestuursvertegenwoordigers in het Vakbladbestuur

Ir. **H.** (Harrie) **Hekhuis**

Ing. **H.** (Hans) **Gierveld**

Het Vakblad Natuur, Bos, Landschap wordt gebruikt als het verenigingsorgaan van de KNBV. De KNBV heeft elk nummer 2 volledige pagina's tot haar beschikking om te vullen. De pagina's bevatten één hoofdartikel, geschreven n.a.v. een KNBV-activiteit, korte nieuwsberichten vanuit de vereniging zoals aankondigingen en verslagen en een column geschreven door verschillende columnisten. Coördinatie van de kopij voor het vakblad ligt sinds het najaar van 2023 in handen van Anjo de Jong die de pen heeft overgenomen van Kees Konings. De pagina's worden gevuld in overleg met bestuur en commissies.

OVERIGE ACTIVITEITEN EN ALGEMENE INFORMATIE OVER DE KNBV

LEDENAANTAL

Het ledental van de vereniging was per 31 december 2022: 567.

Per 31 december 2023 sloot het ledental op 597, waarbij 25 opzeggingen en 55 nieuwe inschrijvingen zijn verwerkt.

SPONSOREN VAN DE KNBV

ASR Vastgoed Vermogensbeheer

Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen

Stichting het Limburgs Landschap

Daarnaast is er nog één sponsor welke anoniem wenst te blijven.

DONATEURS VAN DE KNBV

Goois Natuurreservaat; Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten; PWN; Gemeente Den Haag; Gemeente Rotterdam Stadsbeheer; Provincie Utrecht; Federatie Particulier Grondbezit; Landgoed Den Treek-Henschoten; Stichting Schovenhorst; 't Schoutenhuis B.V.; Gemeente Gemert-Bakel; Staro Natuur en Buitengebied; Gemeente Venray; Gemeente Bergen; Bosland Adviesbureau; Stichting Probos; Gemeente Ede; Provincie Gelderland; Gemeente Arnhem; Gemeente Renkum Afd. Wijk; Stichting Huis Bergh; Gemeente Apeldoorn; Stichting IJssellandschap; Eelerwoude B.V.; Stichting Edwina van Heek; Gemeente Ommen; Gemeente Borger – Odoorn; Gemeente Heerde, afd. Bos; Stichting Maatschappij van Weldadigheid; AOC Terra MBO Meppel; Gemeente Ermelo; NLAdviseurs.